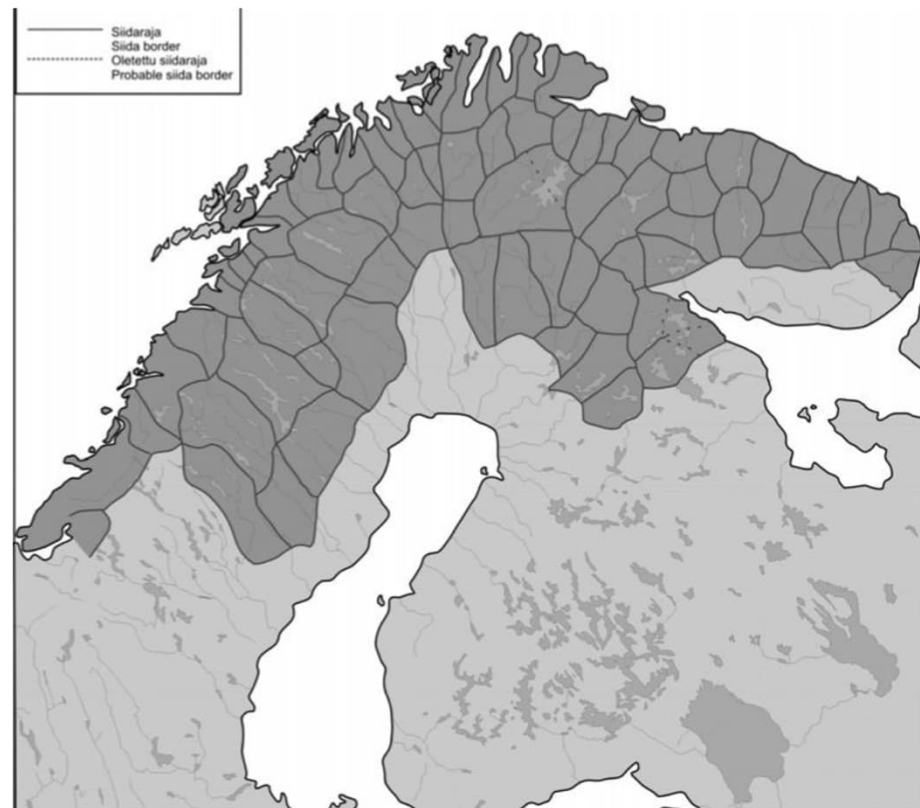

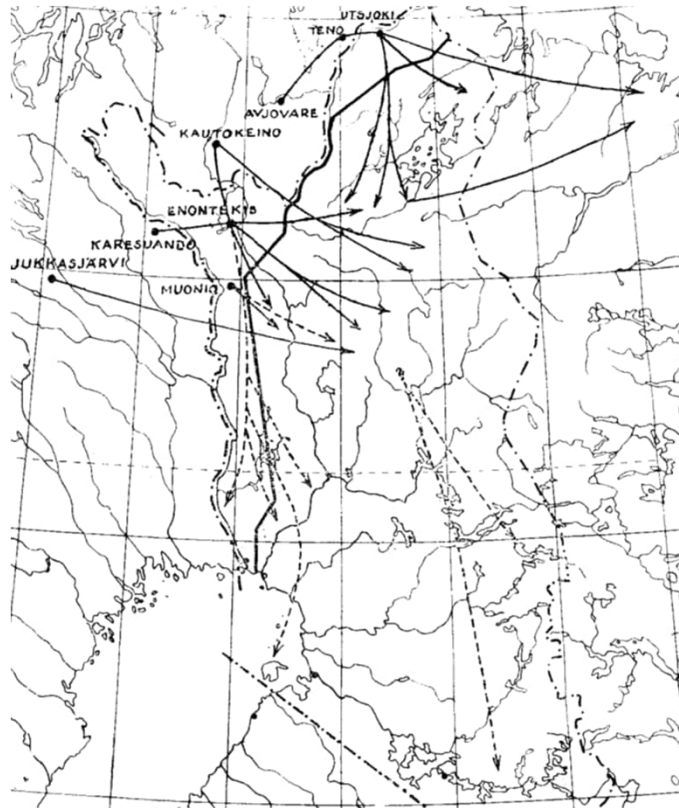
Perustuslaki 17,3 §

- ”Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan”.
- Saamelaisella tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä
- ILO-169, Ainoa YK:n nimenomaan alkuperäiskansoja koskeva sopimus (ratifioinut 24 maata mm. Norja ja Tanska)
- ILO-169 1. art.: tulee polveutua siitä väestöstä, joka maan valloittamisen/asuttamisen ja nykyisten valtiorajojen syntymisen aikaan asutti aluetta ja jotka ovat nykyaikana säilyttäneet ainakin osittain alkuperäiskansan perinteisiä instituutioita

Saamelaisten asuinalue 1600- ja 1700-luvuilla

Tunturisaamelaisten muutot 1850-1910

Kesällä 1962 tehty haastattelututkimus

- Noin 20 nuorta haastatteli paikallista väestöä Enontekiön, Inarin, Utsjoen sekä Kittilän ja Sodankylän pohjoisosien alueella
 - Haastateltavilta kysyttiin: Onko henkilö itse oppinut, toinen vanhemmista tai joku isovanhemmista oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään
- Ei tarvinnut esittää näyttöä, että täyttäsi ko. kriteerit
- Tehtiin vain hyvin pienellä alueella verrattuna perinteiseen saamalaisalueeseen (sellaisena kuin se ymmärretään Ruotsissa)
- Sielläkin hyvin puutteellisesti, jätettiin käymättä monissa kylissä, joissa olisi ollut kriteerit täyttäviä henkilöitä
- Ei ollut tarkoituskaan olla alkuperäismääritelmä, tätä sanaa ei edes mainita
- Ei tarvinnut olla saamelaista sukua: moni alueelle muuttanut suomalaisen uudisasukkaan jälkeläinen oli oppinut alueella puhuttua kieltä ja täytti käytetyn kriteerin
- Mukaan otettiin alueella muutaman kymmenen vuotta aikaisemmin Norjasta tulleet poronhoitajat, he olivat kuitenkin jo kolmas alueella muuttanut ryhmä ei ensimmäinen
- Alueen alkuperäiset saamelaiset jäivät ulkopuolelle, koska heitä ei haastateltu, ainoastaan osa inarinsaamelaisista pääsi mukaan luetteloon

Vuoden 1994 Saamelaiskäräjälaki 975/95

- Saamelaiskäräjälaissa saamalailla tarkoitettiin nyt nimenomaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä
 - - saamelaiskäräjälain äänestysluetteloksi otettiin kuitenkin luettelo, joka oli syntynyt vuoden 1962 haastatteluissa sekä ko. luetteloön merkittyjen henkilöiden jälkeläiset (nykyään noin 7 000 henkeä)
 - - saamelaista koskeva määritelmä oli sama kuin aikaisemmin, mutta siihen lisättiin polveutumis- eli lappalaisperuste (3 §:n 2, kohta)
 - Luettelot laadittu alkujaan verotusta varten mutta ne ovat luettelo Suomen alkupeisistä saamelaisista 1762, 1825
- Tällöin myös alueen alkuperäiset saamelaiset tulisivat merkityksi luetteloön.
- kun ensimmäisen vaalit pidettiin 1999 saamelaiskäräjien vaalilautakunta hylkäsi kaikki lappalaisperusteella hakeneen
- Myös KHO hylkäsi kaikki tällä perustella tehdyt valitukset (1999:55)
- Näin siitakin huolimatta, että kyseinen lainkohta on selkeä ja riidaton ja kaikilla hakijoilla oli arkistoviranomaisen todistus, että he täyttävät laikka olevan ehdon eli polveutumisen saamalaisista

Rotusyrjintäsopimusta valvova CERD

- 2003, 2009 ja 2011:

→ ”Sopimusvaltion näkökanta on liian rajoittava sen määrittämiseen, ketä voidaan pitää saamelaisena”

- 2012 ja 2017:

→ ”Komitea on kuitenkin huolestunut siitä, että KHO:n hyväksymässä määritelmässä painotetaan riittämättömästi saamelaisten itsemääräämisoikeuksia, jotka on tunnustettu YK:n alkuperäiskansajulistuksessa, erityisesti oikeutta määrätä omasta identiteetistään ja jäsenyydestään **tapojensa ja perinteidensä mukaisesti** (33 artikla)

- 2022: ”Lopuksi komitea toteaa, että saamelaiskäräjälain 3 §:ssä säädettyjen subjektiivisten ja objektiivisten edellytysten tarkoituksena on varmistaa, että saamelaiskäräjät tosiasiallisesti edustaa saamelaisia alkuperäiskansana. Tässä yhteydessä polveutumiseen käyttö objektiivisena kriteerinä näissä nimenomaisissa olosuhteissa on perusteltua ja sopusoinnussa muiden ihmisoikeuksien kanssa”.

Ihmisoikeuskomitean vuoden 2019 kannanotot (Näkkäläjärvi ja Sanila-Aikio)

- Saamelaismääritelmän osalta perustuvat lähinnä vain saamelaiskäräjien johdon asiamiehen Martin Scheinin esittämiin tietoihin
- Niitä, joita asia koski (97 henkilöä) ei kuultu lainkaan
- ”komitea toteaa, KHO on useimmissa tapauksissa soveltanut objektiivisia kriteerejä, mitä osapuolet eivät ole kiistäneet”. ja että ”korkein hallinto-oikeus on erityisesti jättänyt useimmissa tapauksissa vaatimatta vähintään yhden objektiivisen perusteen täyttymistä ja soveltanut sen sijaan ”kokonaisharkintaa”, sekä tutkinut onko henkilö ”vahvoin” perustein pitänyt itseään saamelaisena”.

Yhteenvetoa

- Perustuslain 17,3 §: saamelaisella tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuuluvaan henkilöä
 - YK:n alkuperäiskansasopimus: tulee polveutua alueen alkuperäsiväestöstä ja perinteisten instituutioiden säilyttäminen
 - Niiltä, jotka ovat tällä hetkellä vaaliluettelossa ei ole edellytetty kumpaakaan
 - 85 % alle 18 vuotiaista asuu muualla kuin kotiseudulla, pääasiassa etelän suurissa asustuskeskuksissa
 - Ovat uusimaalaista-, hämäläistä-, savolaista- syntyperää. Ainoa liittymä saamelaisuuteen voi olla 6 sukupolven päässä oleva esivanhempi, joka liittyy vuoden 1962 haastatteluihin
 - Helsinkiläinen pankinjohtaja kuuluu alkuperäiskansaan, mutta savukoskelainen poronhoitaja ei kuulu.
 - Lappalaisperusteen poistaminen tarkoittaa, että ne jotka todistettavasti polveutuvat alueen alkuperäisistä saamelaista, pitävät itseään saamelaisena, asuvat edelleen saamelaisten perinteisillä asuinalueella ja harjoittavat edelleen saamelaisten perinteisiä elinkeinoja eivät voi edes teoriassa päästä vaaliluetteloon eli kuulua alkuperäiskansaan.
 - Hallituksen esityksen perusteluista huolimatta alkuperäiskansaan kuuluvia ovat vai vaaliluetteloon merkityt henkilöt
 - 4. sukupolvi ei voi käytännössä päästä, koska edes edesmenneen isän saamen kielen osaamista ei ole mahdollista todistaa.
- Rotusyrjintäsopimus/CERD: polveutumisperuste on perusteltu ja yhdenmukainen koska kysymys on alkuperäiskansasta
- KP-sopimus/Ihmisoikeuskomitea: nykyistä lakia tulee noudattaa sen sanamuodon mukaan. Ei vaadi lappalaisperusteen poistamista.

Muutoksenhakulautakunta

- Valittaisiin saamelaiskäräjien esittämistä henkilöistä
- Myös vaalilautakunta nimitetään saamelaispoliitikkojen toimesta. Vaalilautakunta:
 - - poistanut KHO:n hyväksymiä henkilöitä vaaliluettelosta ja mm. estänyt edellisissä vaaleissa eniten ääniä saaneen, oppositioon kuuluvan henkilön ehdokkuuden vuoden 2023 vaaleissa.
 - - kieltäytynyt merkitsemästä henkilöitä vaaliluetteloon, vaikka kyseisillä henkilöillä on ollut asiaa koskeva KHO:n lainvoimainen päätös.
 - - vaikka saamelaiskäräjillä on vaalivuonna kahdeksan kuukautta aikaa käsitellä vaalilautakuntaan tehdyt hakemukset, vaalilautakunta viivyttää päätösten antamisessa niin kauan, että KHO ei ehdi käsitellä valituksia ennen vaaleja. Tällöin henkilö ei pysty äänestämään, vaikka hänet hyväksyttäisiinkin vaaliluetteloon. Niin tehtiin myös vuoden 2023 vaalien yhteydessä.
 - - lisäksi vaalilautakunnan käytännöstä löytyy useita päätöksiä, joissa henkilö on hakenut samoilla perusteilla, mutta ainoastaan osa on hyväksytty ja osa hylätty.
- Muutoksenhakulautakunnalla ei tulisi olla mitään yhteyttä saamelaiskäräjiin.